

НАЦИОНАЛНА АСОЦИАЦИЯ НА РАБОТЕЩИТЕ В ЦЕНТРОВЕТЕ ЗА СПЕЦИАЛНА ОБРАЗОВАТЕЛНА ПОДКРЕПА

гр. Плевен 5802, ж.к. "Сторгозия" ПК 523
тел./факс: 064/680154; e-mail: n_susu@abv.bg

ТЕХНИЧЕСКО ЗАДАНИЕ

ЗА ИЗСЛЕДОВАТЕЛ (КОНСУЛТАНТ), КОЙТО ДА ИЗВЪРШИ АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА И ПРАКТИКИТЕ НА ЦЕНТРОВЕТЕ ЗА СПЕЦИАЛНА ОБРАЗОВАТЕЛНА ПОДКРЕПА В БЪЛГАРИЯ

1. ОБОСНОВКА

Националната асоциация на работещите в центровете за специална образователна подкрепа (НАРЦСОП) в България е официалната организация, която представлява и обединява учителите и специалистите, работещи в сектора, а също така е призната от Министерството на образованието и науката като партньор за участие на експертно ниво и като гражданска организация в разработването на политики и програми в сектора. Националната асоциация на работещите в центровете за специална образователна подкрепа подпомага въвеждането, прилагането и утвърждаването на добри педагогически практики, свързани със специалното образование и подкрепата на ученици, деца и хора с увреждания.

Като част от процеса на трансформация на приобщаващото образование в България, през 2015г. бяха предприети мерки от страна на Министерството на образованието и науката за преобразуване на помощните училища в центрове за специална образователна подкрепа (ЦСОП). В България има 42 центъра за специална образователна подкрепа, в които се осигурява обучение на над 3000 деца и ученици със специални образователни потребности. Центровете за специална образователна подкрепа са институции в образователната система и извършват дейности за обучение и подкрепа на децата и учениците с множество увреждания, като им осигуряват интензивна педагогическа и допълнителна подкрепа за личностно развитие. Тези центрове предоставят рехабилитация, терапия и личностна подкрепа на развитието от квалифицирани специалисти. Друга ключова функция е по отношение на прилагането на адаптирани учебни програми за подкрепа и обучение на семействата на деца и ученици с увреждания и подпомагане на тяхното социално включване. Центровете за специална образователна подкрепа са и основните структури за осигуряване на професионално обучение и изграждане на умения на подрастващите с увреждания, с възможност за последваща реализация на пазара на труда и самостоятелен живот.

За много деца с тежки и множество увреждания центровете за специална образователна подкрепа са единствените институции, в които те могат да получат адекватно образование, социализация и важни житейски умения. С цел подпомагане на дейността и подкрепата, оказвани от тези центрове в контекста на качествено приобщаващото образование, е необходимо провеждане на задълбочен анализ на политиките и практиките на тези центрове в страната, механизмите им за взаимодействие с родителите, детските градини и училищата в процеса на приобщаващото образование, както и програмите им за професионално обучение и обучение в умения за самостоятелен живот. Анализът допълнително ще изведе базирани на доказателства препоръки към националната политика за приобщаващо образование по отношение на децата, които се нуждаят от интензивна допълнителна специална образователна подкрепа.

През последните няколко години УНИЦЕФ подкрепя Министерството на образованието и науката и съответните центрове към министерството чрез обучение на професионалисти за изграждане на по-приобщаваща среда, засилване на сътрудничеството с родителите и предоставяне на приобщаващо образование. Докато по отношение на регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦПППО) е предприета посока към засилване на техните методически и обучителни функции, то центрoвете за специална образователна подкрепа се очаква постепенно да се превърнат в ключов ресурс за директно предоставяне на обучение и подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности и техните семейства.

В този контекст, от месец януари 2025 УНИЦЕФ България и НАРЦСОП работят в партньорство за подобряване на качеството на приобщаващите практики чрез проект „Укрепване на капацитета на ЦСОП за подкрепа на семейства и деца с увреждания“. В рамките на проекта НАРЦСОП инициира извършване на анализ на добрите практики, предизвикателствата и препоръките за развитие на дейността на ЦСОП в страната, които да утвърдят институцията както ключова и значима за процеса на качествено приобщаващо образование.

2. ЗАДАЧИ И ЦЕЛИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В рамките на проект „Укрепване на капацитета на ЦСОП за подкрепа на семейства и деца с увреждания“, реализиран в партньорство с УНИЦЕФ България, НАРЦСОП ще използва услугите на външен консултант за извършване на анализ на дейността и практиките на центрoвете за специална образователна подкрепа в страната.

Анализът има за цел да изследва приноса на центрoвете за специална образователна подкрепа към предоставянето на качествени услуги за приобщаващо образование в страната, вкл. техните практики, процесът им на трансформация от помощни училища, взаимодействието им с други институции (детски градини, училища, регионални центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, социални услуги в общността и др.), взаимодействието им с родителите, професионалното обучение на учениците със специални образователни потребности и възможностите за осигуряване на трудова заетост.

Анализът ще послужи като основа за изготвяне на базирани на доказателства препоръки за подобряване на дейността и функциите на центрoвете за специална образователна подкрепа, както и за укрепване на държавните политики за качествено приобщаващо образование.

3. КЛЮЧОВИ ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ВЪПРОСИ

Ситуационният анализ на дейността и практиките на центрoвете за специална образователна подкрепа в България има за цел да събере наличните количествени и качествени данни, за да отговори на следните изследователски въпроси:

- **Анализ на процеса на трансформация на помощните училища в центрове за специална образователна подкрепа**

Въпроси:

- Как е осъществен процесът на трансформация на помощните училища в центрове за специална образователна подкрепа в България?
- Какви са промените в тяхната роля и функции през годините?

- Какви са наличните количествени данни и тенденции в годините относно – броя на деца и ученици, които се обучават и подкрепят в ЦСОП, какви са техните нужди, данни за затрудненията/уврежданията? Какъв е броят на ангажирания персонал, тяхната длъжност и професионална квалификация? Има ли промени в бюджета на институциите? Има ли новооткрити или закрити центрове за специална образователна подкрепа?
- Как се е променила приобщаващата среда и инфраструктурата в центровете за специална образователна подкрепа?

Обосновка:

Проследяването на процеса на трансформация на тези институции е от решаващо значение, за да се гарантира, че децата имат право да учат, да се развиват и да участват в образователния процес заедно със своите връстници. Този анализ ще оцени както ползите, така и предизвикателствата от процеса на трансформация и ще оцени цялостната му ефективност. За да се постигне това, трябва да се съберат количествени данни от центровете за специална образователна подкрепа, които да бъдат допълнени от интервюта, казуси и фокус групи, включващи ключови заинтересовани страни в процеса.

- **Анализ на взаимодействието на центровете за специална образователна подкрепа с родителите, училищата, детските градини, РЦПППО, широката общност и други заинтересовани страни в процеса на подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности или затруднения в развитието**

Въпроси:

- Какви са практиките и механизмите за междуинституционално взаимодействие между ЦСОП и другите образователни институции (детски градини, училища, РЦПППО)? Как се осъществява това взаимодействие на практика по отношение на напредъка, образованието и улесняването на прехода на децата и подкрепа на семействата?
- Какви са развитите добри практики за ефективно въвличане на родителите, семействата и широката общност в процеса на предоставяне на допълнителна подкрепа на децата със специални образователни потребности? Какви практики са налични за повишаване на родителския капацитет?
- Проучване на процеса на осигуряване на обучение и подкрепа в изнесени групи/паралелки - Какъв е броят на децата, за които се предоставя подобна подкрепа и обучение? Къде са позиционирани изнесените паралелки/ групи? Какво налага тяхната организация извън ЦСОП и какви педагогически специалисти предоставят подкрепата?

Обосновка:

Взаимодействието между всички заинтересоване страни е ключов елемент от качествено приобщаващо образование. Когато всички страни в процеса успяват да работят заедно, се изгражда цялостна мрежа на подкрепа, която гарантира приемственост, ангажираност и споделена отговорност в името на най-добрия интерес на детето с увреждания. В рамките на анализа ще се събере информация за наличието на тези връзки и изградените механизми и за добри практики, които подпомагат взаимодействието в подкрепата за детето със специални образователни потребности.

- **Анализ на предоставяната подкрепа, добри практики за приобщаване на децата и учениците със специални образователни потребности, както и на професионалното обучение в центровете за специална образователна подкрепа като възможност за придобиване на умения и трудова реализация на лицата с увреждания**

Въпроси:

- Какви са идентифицираните добри практики за приобщаване, реализирани от ЦСОП в страната?
- В кои центрове в страната се предоставя професионално обучение и какъв е броят на учениците, включени в такова обучение?
- Какви са наличните данни за последваща професионална реализация на децата с увреждания и какви са наличните механизми за взаимодействие между ЦСОП и други страни за подкрепа на този процес?
- Как е подкрепен процесът на социализация и изграждането на умения, които улесняват прехода към зряла възраст и автономия на децата с увреждания?
- В каква степен уменията и компетенциите на персонала отговарят на нуждите на децата и учениците и какви са практиките за професионално развитие и супервизия, базирани на потребностите на децата?
- До каква степен децата и родителите оценяват качеството на подкрепата, предоставяна от тези центрове и какви са практиките за детско участие и ангажираност на родителите във вземането на решения?

Обосновка:

Подкрепата на децата със специални образователни потребности да изградят ключови житейски умения, както и подготовката им за бъдеща заетост им дава възможност за водене на независим живот, самостоятелност и реализация. Обучение по адаптирани индивидуални учебни програми и разработване на индивидуални терапевтични програми, предоставянето на подкрепа от специалисти/терапевти, както и на интегрирани програми за развитие дава възможност на децата с увреждания, които получават подкрепа в ЦСОП, да формират социални и трудови умения за самостоятелен живот. Анализът на дейността и практиките на ЦСОП в страната ще проследи предоставяните дейности, както и ще идентифицира наличните открояващи се практики и предизвикателства в процеса, на базата на които ще изведе препоръки за подобряване на дейността на центровете.

4. МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

В проучването ще се използват количествени и качествени методи, които могат да включват:

1. Кабинетно проучване на политиката и законодателната рамка, наличните административни и количествени данни, документираните практики, изследвания и проучвания. Подчертаване на доказателствата и пропуските в данните.
2. Събиране на данни и казуси на деца (5-10 случая/практики) – проследяване на пътя на детето към подкрепа в центрове за специална образователна подкрепа, идентифициране на бариери пред достъпа, приобщаващи практики, междуинституционална комуникация и реализирана подкрепа.

3. Качествени проучвания с родители (фокус групи, интервюта, анкети) за проучване на практики за ефективна подкрепа и въвличане на родителите на децата с увреждания и затруднения в развитието в процеса на предоставяне на подкрепа в центровете за специална образователна подкрепа.
4. Качествени проучвания с педагогически специалисти – специални педагози, логопеди, психолози и други, както и директори на центровете за специална образователна подкрепа.;
5. Идентифициране на най-добрите/перспективни практики за качествено приобщаващо образование, предоставяни от центровете за специална образователна подкрепа.

Методологията следва да предвижда изготвяне на анализи, базирани на причинно-следствени връзки и предизвикателства, чрез които да се идентифицират трудностите и предложения за адресирането им.

Предложената от изследователя/консултанта методология следва да представи цялостна методология, включваща както качествени, така и количествени методи, да разглежда ключовите изследователски въпроси и да описва подробно специфичните изследователски методи и видове анализи, които ще бъдат използвани за постигане на целите на изследването.

Обхватът на проучването ще бъде национален, с административни данни, обхващащи цялата страна.

Проучването ще бъде контролирано от Консултативна група, състояща се от представители на НАРЦСОП и УНИЦЕФ. Групата ще преглежда методологията на изследването, ще предоставя съвети и насоки за събиране на данните, ще преглежда и одобрява аналитични доклади и препоръки.

5. ОСНОВНИ ЗАДАЧИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Изследователят/ екипът от изследователи ще има следните основни задачи:

1. Разработване на подробна методология на изследването, обхващаща целите и предметите на изследването, теоретичната рамка, хипотезата, методите и източниците за събиране на данни и аналитичните методи.
2. Извършване на кабинетно проучване.
3. Организиране и провеждане на интервюта, фокус групи и други събирания на данни като част от качествените проучвания.
4. Осигуряване обработка на данни, кодиране на данни, въвеждане и почистване на данни.
5. Разработване на окончателен аналитичен доклад въз основа на събраните данни.
6. Въз основа на констатациите и заключенията да се разработят препоръки за подобряване на дейността и функциите на центровете за специална образователна подкрепа.
7. Финализиране на доклада след провеждане на среща за валидиране с консултативната група от НАРЦСОП и УНИЦЕФ и включване на договорени коментари, промени и изменения.
8. Представяне на резултатите от анализа (доклада от проучването) пред ключови заинтересовани страни.

6. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ОРИЕНТИРОВЪЧЕН ГРАФИК

Очакваните резултати от договора за консултантски услуги са описани по-долу. Резултатите, точният график и срокове ще бъдат съгласувани с УНИЦЕФ, след като бъде избран изследователя (консултант), който ще проведе анализа. **Всички резултати трябва да бъдат представени на български език.**

Краен срок	Очакван резултат
<u>A</u> (1 месец след подписване на договора)	<u>Начален доклад (НД)</u> , включващ: 1. Въведение, съдържащо кратко описание на целта на НД; основни елементи в началните страници (съкращения, съдържание, организация на възлагане) и ключови дейности, предприети за подготовката му. 2. Контекст и описание на обекта на изследването. 3. Цел/цели и предназначение на изследването. 4. Предложена методология – представяне на методологически подход и обосновка за избор на конкретни методи (при събиране на данни, анализ на данни и отчитане), описващи етични съображения. 5. Ограничения на методологията, заедно със стратегиите за смекчаване на последиците. 6. Предложен работен план и график, с конкретно описание на ролята на всеки член на консултантския екип и крайни срокове за събиране на данни. 7. Инструменти за събиране на данни (напр. въпросници, ръководства, образци) за всички предложени елементи на проучването. 8. Преглед на литературата.
<u>B</u> (60 дни след одобрението на инструментите за събиране на данни)	Събиране на данни
<u>C</u> (1 месец след приключване на фазата на събиране на данни)	Чернова на аналитичен доклад
<u>D</u> (20 работни дни след приключване на срещите за валидиране и получаване на обратна информация относно проектодоклада)	Окончателен доклад с резюме във формат УНИЦЕФ и ppt представяне на констатациите, заключенията и препоръките на проучването.
<u>E</u>	Представяне на резултатите от проучването пред ключови заинтересовани страни – най-малко 1 събитие.

Очаква се общата продължителност на проучването да бъде до 8-10 месеца и да се състои от следните дейности:

Дейност	Отговорен за изпълнението	Краен срок
Избор на изследовател/консултант или екип изследователи и сключване на договори	УНИЦЕФ	август 2025
Първоначален доклад	Изследовател (консултант)	до 15.09.2025
Преглед на първоначалния доклад и предоставяне на коментари	УНИЦЕФ и Консултативна група	до края на м. септември 2025
Ревизия на първоначалния доклад	Изследовател (консултант)	до средата на м. октомври 2025
Събиране на административни данни	Изследовател (консултант)	до края на м. октомври 2025
Събиране на данни за качествени методи	Изследовател (консултант)	октомври – декември 2025
Проект на аналитичен доклад	Изследовател (консултант)	до края на януари 2026
Обратна връзка относно проекта на аналитичен доклад	Изследовател (консултант)	до средата на м. февруари 2026
Срещи за валидиране	Изследовател (консултант) и УНИЦЕФ	март 2026
Окончателен аналитичен доклад	Изследовател (консултант)	април 2026
Събития за разпространение и застъпничество	УНИЦЕФ и партньори	април – май 2026

7. НЕОБХОДИМИ КВАЛИФИКАЦИИ И/ИЛИ СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ЗНАНИЯ/ОПИТ

Избраният изследовател/ консултант или изследователски екип трябва да имат:

1. Задълбочено разбиране на процесите в образованието и на проблемите в образованието, визия за качественото приобщаващо образование, познания за децата и учениците със специални образователни потребности и за правата на детето в образователните системи.
2. Опит, знания и експертиза в провеждането на изследвания и различни видове проучвания, оценки, в областта на образованието, приобщаващото образование, децата и учениците със специални образователни потребности.
3. Доказани добри познания и опит в областта на приобщаващото образование и на специалното образование в България.

8. ЗАПЛАЩАНЕ

- 30% – ще бъдат платени при одобрение на изследователската методология и началния доклад;
- 40% – ще се изплащат след приключване на теренната работа;
- 30% – ще бъдат платени при одобрение на окончателния доклад.

9. УПРАВЛЕНИЕ, МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ЗАДАНИЕТО

Избраният изследовател/консултант или изследователски екип ще работи под прякото ръководство на председателя на НАРЦСОП, специалиста по образование на УНИЦЕФ и ще бъде подкрепян от УНИЦЕФ консултант по приобщаващо образование и ОГРДВ. Изследователят/консултантът или изследователския екип ще работи/консултира често със специалиста на УНИЦЕФ за образование, консултанта по приобщаващо образование и председателя на НАРЦСОП.

УНИЦЕФ и неговите партньори ще подкрепят събирането на данни и подготовката на срещите, когато е целесъобразно.

УНИЦЕФ трябва да бъде информиран редовно за развитието на работата и ще валидира всички стъпки от процеса. УНИЦЕФ и НАРЦСОП ще одобряват съвместно крайния продукт. Представянето ще бъде оценявано по следните критерии: навременност, отговорност, инициативност, комуникация и качество на доставените продукти.

В случай на незадоволително изпълнение, договарът се прекратява с уведомително писмо, изпратено 5 работни дни преди прекратяването.

Попълненият набор от данни и всички материали от изследването ще бъдат собственост на УНИЦЕФ. Изследователят/консултант или изследователският екип не може да използва данните за свои собствени цели, нито да лицензира данните да бъдат използвани от други лица без писменото съгласие на УНИЦЕФ.

10. НЕОБХОДИМИ ДОКУМЕНТИ

В срок до **15 август 2025 година**, на e-mail: **n_susu@abv.bg**, заинтересованите за позицията изследователи/консултанти следва да предоставят следната документация:

1. Проектно предложение с предложен методологически подход, работен план и времева рамка.
2. Подробен бюджет.
3. Автобиография.
4. Образци от предишни подобни разработки.